

DYCHAĆ (28) *vb impf*

inf dychać (7). ◇ *praes 1 sg* dychâm (2). ◇ *2 sg* dychâsz (3). ◇ *3 sg* dychâ (3). ◇ *1 pl* dychâmy (3). ◇ *3 pl* dychają (4). ◇ *praet 3 sg m* dychâl (2). *f* dychała (1). *n* dychało (2). ◇ *con 3 sg m* by dychâl (1). ◇ *part praes act* dychając (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Wdychać, wciągać w siebie powietrze, także oddychać pospiesznie, z trudem; anhelare Mącz, Cn; attrahere et reddere animam, halare Mącz; ducere anhelitum ex cursura, vix sufferre anhelitum, crebras auras reducere, vehementer et crebro spirare, ilia trahere Cn (28) : BierEz A4; gdi dycha [człowiek] tedy ią [woń] będzie brał w fię FalZioł I 116b; Ieſtli mu [choremu] nie ciężko dychać. FalZioł V 13v; Bowiem kto chciwie gie tedy łapaiąc pokarm wiele wiatru w fię bierze z pokarmem, częſto y wiele dychaiąc. GlabGad K3v; Attrahere et reddere animam, Dychać y oddychać. Mącz 461b, 10a, 104b, 152d; Thegoż roku niewiáltá przed Krákovem w czarnej wſi vrodziłá dzyecię/ ktore miało ſzyię y wízy iáko Záiać/ gębę rozdziewiwízy dychało. BielKron 399v; SienLek 21; KlonWor 24.

dychać czym (2): Anáxágorás/ Dyogenes/ Anaxymenes/ powiedáli duſzę być wiátr ktorym dychamy. BielKron 127v; KołakCath B4v.

Zwrot: »ledwo dychać« (2): Obciągnie fię [panna] ſznurámi/ ledwo dychać może BielSat D2 [*idem*] BielRozm 26.

Przen: Życ (8) :

Fraza: »poki dychamy« = *póki żyjemy, do końca naszego życia, do naszej śmierci* (1): Gnieweſ pokazał/ niech w nim łáfkę znamy/ Poki dychamy. GrabowSet E3.

Zwroty: »jeszcze dychać« = *jeszcze żyć, dawać (słabe) oznaki życia* (5): Y przykładał nos do vchá/ Pátrząc zali iefzczę [niedźwiedz] dycha. BierEz 14v; żáłuy tego/ y pokutuy/ dokąd iefztze Dychałz y łáfkę otrzymać możelz KrowObr 242v, 184v; A ták gdy iefzczę dychał [Adhuc autem vivus existens; Vulg: cum adhuc spiraret] będąc ſercá zápalonego/ wítał/ chociaż z niego krew ćiekłá iáko źrzodło BibRadz 2.Mach 14/45 [*idem*] BudBib 2.Mach 14/45.

»ledwie dychać« = *ledwie żyć, być bardzo słabym* (1): (Ledwie) dychála [Infirmata est] która vrodziłá ſiedmioro BudBib Ier 15/9.

Szereg: »być, chodzić i dychać« (1): Przez ktorego [Boga] iefteſmy/ chodziem y dychamy [*in ipso enim vivimus, movemur, et sumus Vulg Act 17/28*]. KołakSzczęſl C4.

a. *Wydychać z siebie, ziać; dmuchać, chuchać* (5) :

dychać na co (1): Na oczy gich dychaią a lekarſthwem pomazuią FalZioł IV 26d.

dychać przez co (1): Wól też ij ofiel [...] przez ſwé noſdrzé dychaiątz ſyna bożego z ziębionégo/ parą ſwą zagrzewali. OpecŻyw 15v.

Zwrot: »smrodem dychać« (1): Krolu bárzo ſmrodem dychałz/ Albo nie zdrowę płuce maſz. BierEz R3.

W przen (1) : [Duch ſwięty] gđzye chce dycha/ á nye wyemy z kąd przychodzi/ albo do kąd idzye [Spiritus, ubi vult, spirat Vulg Ioann 3/8]. KromRozm II 13v.

Przen: Pałac iakqś namiętnościq [czym przeciw komu] (1) : A Szaweł dycháiąc ielzche groźbami y morderftwem przeciw vczniom Páńlkim [spirans minarum et caedis in discipulos Domini]; [...] prosił [...] liftow do Dámáľzku WujNT Act 9/1.

Synonimy: zionqć; a. chuchać, dmuchać.

Formacje współrdzenne: nadychać, oddychać, pozdychać, wdychać, wydychać, wyzdychać, wzdychać, zadychać się, zdychać; dychnqć, natchnqć, odetchnqć, tchnqć, westchnqć, wtchnqć, wytchnqć, zatchnqć, zatchnqć się, zdechnqć; dyszeć, udyszeć się, wzdyszeć, zdyszeć.

*Cf **DYCHAJĄCY, DYCHANIE***

WK, BC